

Ufficio Stampa della Provincia autonoma di Trento

Piazza Dante 15, 38122 Trento

Tel. 0461 494614 - Fax 0461 494615

uff.stampa@provincia.tn.it

COMUNICATO n. 3402 del 29/11/2021

Traduzione in mòcheno

Tonina asn 'Klòffen pet de sprochminderhaitn': “De demokrazi ist an be za mòchen zòmm, pet voursicht ont petn klòffn se”

An bichtegen tema, as derstellt “a kuntschòft nèt lai ver de sprochminderhaitn va de inser provinz, ober ver en gònze Trentin. Schoa’ van titl van doi trèff kimmgs derstellt abia as bichte ist klòffn se, gem se òcht lisn se ont en de glaiche zait probiarn za tea’ de dinger”. Pet de doin beirter der vicepresident va de autonome Provinz va Trea’t Mario Tonina hòt u’gaheift der viarte trèff as “Klòffen pet de sprochminderhaitn”, van titl “Minderhait: s gilte van sproch ont kultur oa’nekait ont de pint pet de demograzi”, as hòt se gahòltn en Sol van Marangonerie kan Schloss van Buonconsiglio en pfinsta nomitto as de 25 van òlderhaileng.

“Ver za mèssn a demokrazi toalgonommen miast men u’nemmen òlla de sòchen as toalmòchen va de gamoa’schòft ont plòtz gem en klòffn se. En Trentin va de Autonomi ont va de sèlber regiarn se de doi sòch van toalnemmen, steat ens bolten en hèrz”, ist er envire gòngen za song der Tonina. “Ber moa’n as de demokrazi ist nèt a sòch tschòffen, s ist nèt an austaoaln, ont s ist nanket a sòch as lai aloa’ kimmp, de demokrazi ist an aupau as kimmp lòngsom ont òfbe envire trong, an be as òlla de toalnemmer van a gamoa’schòft miasn zòmm tea’ abia an zòmmspil. Lai asou bart men meing hom a demokrazi toalgonommen”.

Der trèff hòt se gahòltn as de drai schlissln beirter stritarai, sèlberdeterminazion, pace: "bichtega beirter za prauden lònsom ont pet rua. Stòrcha beirter", abia as tsòk hòt der Tonina derbail as der hòt se padònkt pet de toalnemmer en trèff. Zbischn de dòin der Stefano Bruno Galli, assessor en de autonomi ont en de kultur va de Region Lombardia ont learer va Gschicht va de learkaitn ont de politischen istituzionen ka de Universitat va Milan, der Jens Woelk, learer va de schual van Internazionaln studiarn va de Universitat va Trea’t, u’tsòk van viarer ver de projektn as kearn en de sprochminderhaitn ont de suacheren Roberta Medda-Windischer, van Institut as de rèchtn van minderhaitn van Eurac Research va Poazn. An ausònder gèltsgott ist kemmen gamòcht en editor ont schraiber van Afghanistan Alidad Shiri, klòffenviarer van trèff, "van im ber kennen de sai' personal gschicht, s sai' hòrt lem, ober zan leistn voll va hoff ver en zukunft", hòt nou keing der vicepresident.

"Der dòi projekt vourstellt an zil ver en programm ver de Provincial Junta as hòt gem de òrbet za trong s envire en Dinst ver de Sprochminderhaitn va de Provinz ver za lòng sechen as haitsegento s hòt an nai' vurm za sechen de minderhaitn. Va de sprochminderhaitn as sai' en inger lònt as kemmen van an òlta gschicht abia de ladiner, de bersntoler ont de zimbern, de dòin trèffen belln u'vengen za klòffen van dòi tema mearer en groas as òlla de minderhaitn, za schaung de sprochminderhaitn van òlla de saitn, za verstea' òlla de sòchen as kearn en asou za organisiarn trèffen ver de lait enteressiart”, hòt klòfft der Tonina.

Vil de dinger as arauskemmen sai' van trèff. En Galli hòt gadenkt as de sproch, s lònt ont de kultur sai' de koordinatn van minderhaitn ont as s tema van derkennen de autonomi mu' tsechen kemmen unter mearer saitn, de sèll soziologe, gschichtlech ont gasètz ont dekliniart en mearer virm, ober en grunt van kemmen derkennen van a toal lender as hait en Balschlont mear autonomi belln, s hòt an akt va istituzionalrècht ont va kostituzionalvourstea', gariaft van artikl 116 va de inser gruntkòrt. Ver en Woelk der konzept va autodeterminazion "ist an stoa", s ist pesser u'vengen van an laichter konzept, de suach za sai' vroa, ont riaven s vourstea' van aigenen u'nemmen, s verpessern se no en de aigenen a'nungen petn òcht gem as de grenz sai' de rèchtn van ònder ont de neat van òlla". Medda-Windischer hòt enveze gadenkt as s zòmmplaim van a gamoa'schòft kimmp no as de ausònderkaitn ont de oa'neket glaichbeng. De groasn globalòrbetn hom noat van a mi ava òlla, ober vergèssn de ausònderkait billt song af saitn leing de minderhaitn ont keing en de sèlber oa'neket gea' as men pòcken billt".

Zan leistn der Shiri hòt derzelt pet oa'vòchekait ont tiavekait de sai' gschicht va toalnemmer en a etnische ont religiose minderheit, ont hòt gadenkt zan earstn as der va kloa' vroa gaben ist, pet de familia, de schual, de vil kamaròttn, ont no de nain jor hòt der verlourn der voter en an attentat, dòra de mama, de nu'na ont s kloa' schbesterl en a bombardiarung van taleban. Derno ist er pflouchen en Afghanistan ver za gea' en Pakistan ont dòra en Iran, bou as der kemmen ist profugo ont bou as der hòt galep de zait as noat gaben ist za glaum au a bea'ne gèlt ver za zoln de traffikantn as de hom en verhoasn gahòp der entra'm va rua ont vraihait van Europa. Derno as der en Turken aribart ist, ist der ver sim to za vuas gòngen ver za gea' en Grichenlònt ont dòra hòt der tscherlt za vliachen keing Balschlont, anaugahenk en an semiasse van an Tir, der hòt probiart der richtege hunger ont durst ont der hòt gamiast zarucklòng vil kamaròttn va bias. "En Balschlont gèltsgott en vill helf i pin guat gaben za schraim e inn en de schual ont za riven de universitet: za schual hòn e pfundn nèt lai an plòtz za learnen, ober an labor va umanitet", hòt der tsòk. En Internazionalto ver za leschn aus s znicht keing en de baiber, Shiri hòt gabellt denken abia as de baiber en sai' lònt stea', 112 to derno as de taleban de kreft en Afghanistan pòckt hom. "Vil familie sai' no za verkaven de sai'na diarndler en groasa mander ont sai'na organen aa, ver za meing iberlem", hòt der tsòk, ober der hòt gadenk aa der korasch va vil afghaner baiber as no sai' za kempfn keing en doi sòch pet dignitet ont determinazion.

Ibersetz gamòcht van Sprochtirl va de Tolgamo'a'schòft Hoa Valzegu' ont Bersntol
(Traduzione a cura dello Sportello linguistico della Comunità Alta Valsugana e Bersntol)

(cdt)